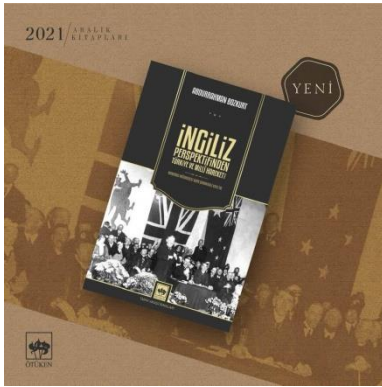

Bozkurt, Abdurrahman, *İngiliz Perspektifinden Türkiye ve Millî Hareket (1918-1922): Mondros Mütarekesi'nden Çanakkale Krizi'ne*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2021.

Hande BALIM¹

Doç. Dr. Abdurrahman Bozkurt'un İngiliz Perspektifinden Türkiye ve Millî Hareket Mondros Mütarekesi'nden Çanakkale Krizi'ne adlı eseri, Ötüken Neşriyat tarafından 2021 yılında yayımlanmıştır. 482 sayfalık kitap, beş bölümden oluşmaktadır. Eserin son 8 sayfası ise kaynakçaya ayrılmıştır.

Eserin giriş kısmında, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere'nin Yakın Doğu'da üstlendiği rolün siyasi ve ekonomik anlamda etkileri konu edilmiştir. Bu kapsamda İngiliz Hükümeti'nin Mondros Mütarekesi'nden sonraki süreçte Osmanlı Devleti'ne karşı takınacağı tavır ve Müttefiklerle olan ilişkileri ele alınmıştır. Ayrıca eserin hangi bağlamda ele alındığını anlayabilmek açısından da kullanılan kaynakların tahlili yapılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngiliz Hükümeti Akdeniz, Orta ve Yakın Doğu, Kafkasya ve Mezopotamya'da siyasi ve ekonomik anlamda etkinliğini artırabilmek için çeşitli politikalar geliştirmişti. Özellikle Anadolu toprakları İngiltere için kilit konumdaydı. Birinci bölümde, Paris Barış Konferansı'nda İtalya'nın Akdeniz'de bir tehdit haline gelmemesi için İngiliz Hükümeti'nin Yunanistan'ı devreye soktuğu süreç anlatılmaktadır. İngiliz ve İstanbul Hükümeti, Millî Hareketi ilk etapta İttihatçıların yönlendirdiğini düşünmekle birlikte Batı Anadolu işgalinin beraberinde getirdiği tepkiler Türk Millî Hareketine ivme kazandırmıştı. Bu suretle kitapta İngiliz Hükümeti'nin Yunanistan politikalarının muhalifler tarafından ciddi şekilde sorgulanması da ele alınmıştır. Yine bu bağlamda İngiltere'nin sömürgelerinde yaşayan Müslümanlardan ve onlardan gelecek tepkilerden çekindiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında, İstanbul Hükümeti'nin Anadolu'da otoritesini kaybetmesi ve Maraş olayları, İstanbul'un işgaline ortam hazırlarken, İngiltere'nin asıl hedefinin Boğazlar bölgesinden Türk Milliyetçilerini uzak tutmak olduğunun altı çizilmiştir.

İkinci bölümde İngiltere'nin Mezopotamya bölgesinde uzun vadede siyasi ve ekonomik hedefleri konu edilmektedir. Bölgede patlayan isyanlar sonraki süreçte ortaya çıkacak problemlerin de habercisi olmuştur. Ayrıca İngilizlerin bu bölgede Hindistan'a benzer bir

¹ İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih A.B.D., Türkiye Cumhuriyeti Tarihi B.D., Doktora Öğrencisi, e-mail: handebalim@hotmail.com

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 1 January 2022

idare kurmak istedikleri vurgulanmakla birlikte masraflardan dolayı bundan kaçındığı, bunun yerine yerel birliklere şans verdiği ifade edilmektedir. Öte yandan İngiltere'nin Mezopotamya'yı kalkındırabilmek adına geliştirdiği sosyal, iktisadi, eğitim vs. politikalar da kitapta altı çizilen hususlardan olmuştur. İngiliz Hükümeti'ni diğer bir endişesi Kafkasya'daki Bolşevik varlığıydı. Bu yüzden de yeni politikalar geliştirmesine vesile olmuştur. İngiliz-Sovyet ticaret anlaşması buna en iyi örnek sayılabilir. Kafkasya'ya birlik gönderemediği için bölgeden çekilmek zorunda kalan İngiliz Hükümeti, kendi iç sorunlarıyla da uğraşmak durumunda kalmıştır. Nitekim ekonomik durgunluk, işsizlik ve neticesinde büyük grevlerin patlak vermesiyle hükümete olan tepkiler artmaya başlamıştır.

Üçüncü bölümde Londra Konferansı ve bu periyotta İngiliz Hükümeti'nin İstanbul ve Ankara Hükümetlerine yönelik tavrı değerlendirilmiştir. İngiliz Hükümeti'nin Milli Harekete karşı uzlaşmacı tavır aldığı görülmekle birlikte Bekir Sami Bey'in TBMM adına Fransa, İtalya ve İngiltere'yle yaptığı anlaşmalar anlatılmaktadır. İngiltere'nin temel hedefi ise Sevr Antlaşmasını değiştirip, uygulamaya koymak istemesidir. Fakat II. İnönü Savaşı'ndan sonra İngiliz Hükümeti'nin özellikle Lloyd George'un Yunan politikaları tekrar gündeme gelmiştir. Lloyd George, Yunanistan ve Türk Milliyetçilerine karşı etkin bir tarafsızlık politikası uyguladıklarını dile getirirse de pratikte bu gerçekleşmemiştir. Lloyd George Hükümeti istifa edene kadar Türk Milliyetçilerine karşı Yunanistan'ı desteklemeye devam edecekti. 1921 yılında genel olarak İngiltere'nin Türkiye'ye karşı uyguladığı politikalar değişmiş özellikle Sakarya Savaşı'ndan sonra Sevr Antlaşması'nda köklü değişikliklere gidilerek arabulucu rolü oynamaya başlamıştır. Özellikle Ankara-Fransa yakınlaşması ve ardından imzalanan Ankara Antlaşmasıyla birlikte Anadolu'daki tablo İngilizler aleyhine değişecektir.

Dördüncü bölümde Sakarya Savaşı'nın ardından yaşanan gelişmeler ve Müttefik cephesinde oluşmaya başlayan çatlaklar anlatılmıştır. İngiliz Hükümeti'nin ikili anlaşmalara sıcak bakmaması ve Milliyetçilere Sevr Antlaşması'nı revize edip, imzalatmaya çalışması görüşmeleri olumsuz etkilemiştir. Diğer taraftan da Milliyetçiler, Anadolu'nun boşaltılması halinde görüşmelere temsilci atayacaklarını dile getirmişlerdir. Bu bağlamda Milliyetçiler Misak-ı Milli'de diretirken, İstanbul Hükümeti uzlaşmacı tavır takınmıştır. Yunan Hükümeti'nin Batı Anadolu'da İonya Devleti ve İstanbul'u işgal projeleri Müttefikler tarafından engellenmiştir. Bunun birlikte Müttefiklerin çözüm arayışları devam etmiş ve İngiliz politikası iflas etmiştir.

Beşinci bölümde İngiliz Hükümeti'nin, Mondros Mütarekesi ile birlikte tarafsız bölge ilan ettiği sahanın muhafazasına yönelik geliştirdiği politikalar ve bu doğrultudaki girişimleri ele alınmıştır. İngiliz Hükümeti Boğazların elde tutulması gerektiğinin altını çizmekle birlikte

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 1 January 2022

hem Musul hem de Çanakkale’de eş zamanlı tehditlerle karşı karşıya kalmıştır. Çanakkale’nin savunulması için İngiliz Hükümeti hem Müttefiklerden hem de Romanya-Yugoslavya’dan yardım istemesine rağmen olumsuz cevaplar almıştır. İngiliz-Fransız-İtalyan Hükümetleri yapılacak anlaşma için ortak zemin arama çalışmalarını sürdürmüşlerdi. Mudanya Konferansı’nda Curzon tarafsız bölgeden çekilmemek ve Trakya’nın Türklere bırakılmaması için Fransız-İtalyan Hükümetlerinden destek aramasına rağmen bu girişimleri sonuçsuz kalmıştır.

Sonuç olarak Mondros Mütarekesi’nden sonra Milliyetçilerle İngilizler arasında gelişen süreç aktarılmıştır. İngilizlerin Milliyetçiler ve İstanbul Hükümeti ile olan ilişkisi ele alınmakla birlikte Yakın Doğu politikalarının ne bağlamda şekillendiği dikkatle incelenmiştir. İngiliz siyasetçilerinin konu bağlamında düşüncelerini geniş olarak aktaran bu eser, alanla ilgisi olan her bireyin rahatlıkla okuyabileceği bir kaynaktır.